

Dlouhodobý vývoj nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji

Nezaměstnanost se jedním z negativních důsledků společenských, ekonomických a sociálních změn, ke kterým došlo v České republice po roce 1989. Postupem času rostla potřeba hlubšího rozboru této problematiky a rozšiřovala se řada hodnotících kritérií. Cílem tohoto příspěvku je z dostupných údajů zhodnotit vývoj nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji v co nejdelší časové řadě.

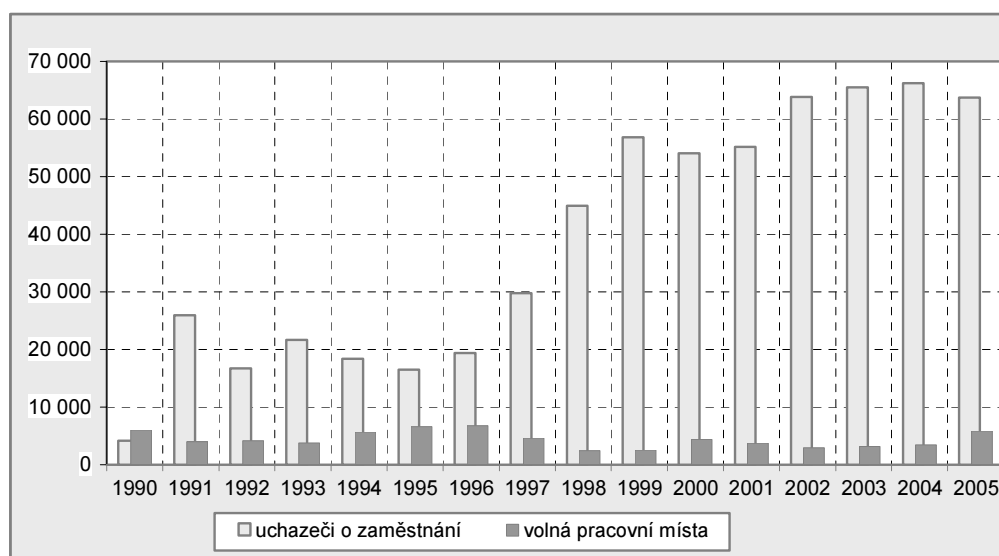
Tab. 1 Uchazeči o zaměstnání

	Uchazeči o zaměstnání k 31. 12.											index 1991/ 1990	index 2005/ 1990	průměrná roční změna 2005-1990 v %
	1990	1991	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005				
Jihomoravský kraj	4 125	25 944	16 467	56 819	54 003	55 139	63 777	65 454	66 207	63 692	6,3 x	15,4 x	20,0	
Blansko	172	2 295	1 288	4 705	3 641	3 880	4 735	5 014	4 919	4 487	13,3 x	26,1 x	24,3	
Brno - město	1 529	6 141	3 217	16 403	16 141	16 934	19 892	21 153	20 890	19 773	401,6	12,9 x	18,6	
Brno - venkov	391	2 796	1 452	5 592	5 119	5 516	6 702	6 966	6 582	6 452	7,2 x	16,5 x	20,6	
Břeclav	777	4 164	2 887	7 006	6 595	6 654	7 429	7 362	7 770	7 446	5,4 x	9,6 x	16,3	
Hodonín	322	4 206	2 788	10 643	10 943	10 877	12 198	12 428	12 617	12 680	13,1 x	39,4 x	27,7	
Vyškov	407	2 381	1 641	4 613	4 185	3 948	4 241	4 628	4 767	4 160	5,9 x	10,2 x	16,8	
Znojmo	527	3 961	3 194	7 857	7 379	7 330	8 580	7 903	8 662	8 694	7,5 x	16,5 x	20,5	

Nezaměstnanost v Jihomoravském kraji se od počátku devadesátých let neustále zvyšovala, výjimkou byl pouze meziroční pokles počtu uchazečů o zaměstnání v letech 1992, 1994 a 1995, následně až v letech 2000 a 2005. Ke konci roku 2005 bylo úřady práce evidováno 63 692 uchazečů, z toho bylo 60 177 uchazečů (tj. 94,5 %) dosažitelných (evidovaní nezaměstnaní vč. občanů EU a EHP, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí do zaměstnání a při nabídce vhodného pracovního místa mohou do něj bezprostředně nastoupit, tzn. nejsou ve vazbě, ve výkonu trestu, nevykonávají základní vojenskou nebo civilní službu, nepobírají peněžitou pomoc v mateřství, hmotné zabezpečení po dobu mateřské dovolené, nejsou v pracovní neschopnosti, nejsou zařazeni do rekvalifikačních kurzů a nevykonávají krátkodobé zaměstnání).

Průměrný meziroční nárůst nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji činil v období let 1990 až 2005 celkem 20,0 %, což je v porovnání s Českou republikou o 1,4 procentního bodu více. Na celkovém počtu uchazečů v České republice se Jihomoravský kraj v roce 2005 podílel 12,5 %. Zlomovým rokem ve vývoji nezaměstnanosti byl rok 1991, kdy počet uchazečů o zaměstnání ve srovnání s rokem 1990 vzrostl v kraji 6,3 krát.

Graf 1 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa v Jihomoravském kraji v letech 1990 až 2005

Příznivým jevem byl v posledních třech letech růst počtu volných pracovních míst. K 31. 12. 2005 jich bylo v Jihomoravském kraji 5 834, což je o 69,2 % více než v roce 2004, v České republice vzrostl počet volných pracovních míst meziročně o 1,9 %. Na celkovém přírůstku volných pracovních míst v kraji se podílelo především Brno-město, počet míst zde vzrostl téměř dvaapůlkrát na 2 696 míst. Nutno ovšem upozornit na to, že růst volných pracovních míst byl ovlivněn působností § 89 zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, dle kterého došlo k významným změnám v povinnosti získávání pracovního povolení pro cizince ze zemí mimo EHP a Švýcarsko působící na území ČR v roli společníků či statutárního orgánu obchodní společnosti nebo člena družstva při plnění běžných úkolů. V souvislosti s tím, že je nutno nahlásit tyto pozice společníků a družstevníků na úřadě práce jako volná místa, projevila se v praxi účinnost § 89 výrazným zvýšením nabídky volných pracovních míst v evidenci úřadů práce, a to již od prosince 2004. Ve skutečnosti se však o typická volná pracovní místa nejedná, neboť zaměstnavatelé v těchto případech pouze žádají o povolení na již obsazená pracovní místa (fáze probíhající v prosinci 2004 a v lednu 2005) nebo na místa sice nová, ale určená výhradně pro cizince z tzv. třetích zemí v postavení společníka či družstevníka (zbyvajících část roku 2005). Na konci roku 2005 pak znovu docházelo ke zvýšení nabídky těchto míst v souvislosti s žádostmi o prodloužení pracovních povolení. Zatímco v některých okresech České republiky vzrostla nabídka volných míst v důsledku nového zákona pouze nepatrně, v Brně-městě se především v průběhu prvních měsíců roku 2005 více než zdvojnásobila.

Zvyšující se počet volných pracovních míst se projevil v Jihomoravském kraji snížením počtu uchazečů připadajících na 1 volné pracovní místo z 19,2 v roce 2004 na 10,9 uchazečů v roce 2005. V okrese Hodonín, kde byla nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti, připadlo na 1 volné pracovní místo 22,2 uchazečů, v Brně-městě 7,3 uchazečů.

Ke konci roku 2005 bylo v Jihomoravském kraji evidováno 32 739 žen žádajících o zprostředkování práce. Podíl žen na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání činil v Jihomoravském kraji v roce 2005 celkem 51,4 %, v České republice byl podíl žen o 1 procentní bod vyšší. Ve sledovaném období byl nejvyšší podíl žen na celkovém počtu uchazečů v roce 1997 (57,8 %), nejnižší v roce 2002 (49,9 %).

Tab. 2 Uchazeči o zaměstnání – ženy

	Kraj celkem		v tom okresy						
	stav k 31. 12.	podíl na celku v %	Blansko	Brno - město	Brno - venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
stav k 31. 12.									
1991	14 725	56,8	1 277	3 752	1 767	2 358	2 286	1 366	1 919
1992	9 075	54,3	1 159	1 962	1 065	1 214	1 341	857	1 477
1993	11 533	53,2	1 151	1 944	1 182	1 930	1 989	1 166	2 171
1994	10 333	56,3	925	1 887	978	1 760	1 840	987	1 956
1995	9 412	57,2	820	1 936	909	1 525	1 480	919	1 823
1996	10 984	56,7	1 097	2 261	1 244	1 711	1 762	1 164	1 745
1997	17 186	57,8	1 621	4 043	1 747	2 440	2 796	1 671	2 868
1998	24 385	54,3	2 092	6 688	2 523	3 205	4 282	2 119	3 476
1999	29 246	51,5	2 447	8 609	3 003	3 505	5 156	2 504	4 022
2000	27 411	50,8	1 869	8 378	2 783	3 266	5 184	2 240	3 691
2001	27 721	50,3	1 922	8 567	2 945	3 309	5 141	2 051	3 786
2002	31 819	49,9	2 405	9 840	3 605	3 680	5 581	2 202	4 506
2003	32 719	50,0	2 517	10 506	3 708	3 536	5 891	2 358	4 203
2004	33 441	50,5	2 548	10 588	3 679	3 755	5 938	2 482	4 451
2005	32 739	51,4	2 363	10 247	3 656	3 642	6 001	2 261	4 569

Počet uchazečů se změnou pracovní schopností (ZPS) ke konci roku 2005 dosáhl 10 058 osob. V letech 1991 až 2005 (údaj roku 1990 není k dispozici) přibývalo ročně v průměru 12,6 % uchazečů se ZPS zejména vlivem vysokého přírůstku v letech 1996 až 1999. V posledních třech letech se tempo meziročního přírůstku zpomalilo až na 2,8 % v roce 2005, jejich podíl na celkovém počtu uchazečů však mírně rostl na 15,8 %. V České republice byl tento podíl nižší – 14,8 %.

Tab. 3 Uchazeči o zaměstnání – osoby se změněnou pracovní schopností (ZPS)

	Kraj celkem		v tom okresy						
	stav k 31. 12.	podíl na celku v %	Blansko	Brno - město	Brno - venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
			stav k 31. 12.						
1991	1 903	7,3	149	590	269	209	300	167	219
1992	1 997	11,9	232	682	236	174	258	160	255
1993	2 194	10,1	214	520	225	293	380	199	363
1994	2 565	14,0	261	464	249	434	486	246	425
1995	2 786	16,9	277	524	262	492	525	293	413
1996	4 104	21,2	500	814	429	766	750	365	480
1997	5 284	17,8	612	1 049	508	942	1 138	430	605
1998	6 203	13,8	679	1 352	660	1 087	1 289	468	668
1999	7 683	13,5	837	1 803	857	1 146	1 672	578	790
2000	8 013	14,8	807	1 904	912	1 168	1 826	603	793
2001	8 201	14,9	783	1 951	1 027	1 120	1 883	600	837
2002	9 059	14,2	841	2 256	1 152	1 175	2 066	655	914
2003	9 480	14,5	902	2 499	1 223	1 151	2 069	727	909
2004	9 787	14,8	950	2 635	1 194	1 207	2 047	802	952
2005	10 058	15,8	941	2 601	1 281	1 284	2 138	769	1 044

V roce 1998 tvořili více než jednu pětinu nezaměstnaných uchazečů absolventi škol. Zavedení povinné devítileté školní docházky ve školním roce 1996/1997 mělo v roce 2000 za následek snížení počtu osob, které ukončily středoškolské vzdělání, a tedy i počet absolventů registrovaných úřady práce. V roce 2005 bylo v Jihomoravském kraji evidováno 5 226 uchazečů o zaměstnání z řad absolventů (vč. mladistvých), tj. 8,2 % z celkového počtu uchazečů, v celé České republice činil podíl absolventů 7,6 %.

Z vývoje počtu absolventů ucházejících se o zaměstnání a také podílu nezaměstnaných absolventů na celkové nezaměstnanosti je zřejmé, že uplatnění absolventů se na trhu práce zlepšilo. Tento stav je do značné míry ovlivněn snižujícími se počty osob ve věkové skupině 18 až 24 let.

Tab. 4 Uchazeči o zaměstnání – absolventi škol

	Kraj celkem		v tom okresy						
	stav k 31. 12.	podíl na celku v %	Blansko	Brno - město	Brno - venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
			stav k 31. 12.						
1990	594	14,4	20	148	71	153	60	32	110
1991	2 592	10,0	352	320	303	594	552	214	257
1992	2 171	13,0	267	398	328	308	299	147	424
1993	2 926	13,5	187	616	249	627	360	163	724
1994	2 451	13,3	110	530	204	346	608	108	545
1995	2 571	15,6	76	485	211	450	609	190	550
1996	3 217	16,6	224	611	329	486	795	222	550
1997	5 601	18,8	530	1 423	518	805	1 192	379	754
1998	9 328	20,8	886	2 429	922	1 169	2 066	629	1 227
1999	9 963	17,5	966	2 778	902	1 114	2 373	626	1 204
2000	8 432	15,6	624	2 503	683	844	2 357	483	938
2001	6 910	12,5	457	1 765	662	667	2 314	394	651
2002	7 090	11,1	609	2 004	858	767	1 650	424	778
2003	6 831	10,4	588	1 940	876	749	1 420	489	769
2004	6 397	9,7	534	1 729	695	808	1 345	483	803
2005	5 226	8,2	379	1 350	539	701	1 193	364	700

Nepříznivým jevem na trhu práce byl růst dlouhodobé nezaměstnanosti. Podíl uchazečů evidovaných na úřadech práce Jihomoravského kraje déle než jeden rok na celkovém počtu nezaměstnaných se zvýšil v roce 2005 (42,2 %) ve srovnání s rokem 1994 (17,7 %) o 24,5 bodu. V České republice byl v roce 2005 podíl dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů nižší a činil 41,7 %. V absolutním vyjádření vzrostl počet dlouhodobě nezaměstnaných ve stejném časovém srovnání více než osmkrát.

Tab. 5 Uchazeči podle délky nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji

	Délka nezaměstnanosti									
	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 - 9 měsíců		9 - 12 měsíců		nad 12 měsíců	
	počet uchazečů	podíl na celku v %	počet uchazečů	podíl na celku v %	počet uchazečů	podíl na celku v %	počet uchazečů	podíl na celku v %	počet uchazečů	podíl na celku v %
1994	8 398	45,7	3 903	21,3	1 665	9,1	1 157	6,3	3 244	17,7
1995	6 872	41,7	3 721	22,6	1 596	9,7	986	6,0	3 292	20,0
1996	8 503	43,9	4 608	23,8	1 918	9,9	1 083	5,6	3 263	16,8
1997	10 943	36,8	8 356	28,1	3 238	10,9	1 900	6,4	5 315	17,9
1998	15 638	34,8	12 209	27,2	4 755	10,6	3 206	7,1	9 140	20,3
1999	15 777	27,8	12 456	21,9	7 109	12,5	5 416	9,5	16 061	28,3
2000	14 231	26,4	10 369	19,2	5 639	10,4	4 095	7,6	19 669	36,4
2001	14 837	26,9	11 007	20,0	5 900	10,7	4 152	7,5	19 243	34,9
2002	15 463	24,2	13 130	20,6	7 320	11,5	5 205	8,2	22 659	35,5
2003	13 809	21,1	12 695	19,4	6 888	10,5	5 428	8,3	26 634	40,7
2004	16 969	25,6	11 532	17,4	6 206	9,4	4 737	7,2	26 763	40,4
2005	15 899	25,0	10 958	17,2	5 655	8,9	4 303	6,8	26 877	42,2

V Jihomoravském kraji hledalo k 31. 12. 2005 práci déle než 12 měsíců 26 877 osob, z nichž 35,7 % bylo v Brně-městě. Rovněž ve všech jednotlivých okresech kraje tvořili dlouhodobě nezaměstnaní nejvyšší podíl ze všech uchazečů, nejvíce v okresech Brno-město (48,5 %) a Hodonín (43,9 %), nejméně v okrese Znojmo (35,5 %).

Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2005 dosáhla v Jihomoravském kraji 10,21 % (podle metodiky platné od 1. 7. 2004). V první polovině devadesátých let její vývoj kolísal. V roce 1995 dosáhla 2,92 % a ve všech dalších sledovaných letech s výjimkou roku 2000 až do roku 2004 stále rostla. Ve srovnání s Českou republikou byla míra nezaměstnanosti nižší pouze v roce 1995 a 1996.

Tab. 6 Míra registrované nezaměstnanosti

	Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. v %										
	1990	1991	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ¹⁾	2004 ²⁾	2005
Jihomoravský kraj	0,71	5,36	2,92	9,85	9,35	9,73	11,20	11,45	11,56	10,69	10,21
Blansko	0,33	4,37	2,53	9,13	6,98	7,39	8,88	9,52	9,54	8,75	8,10
Brno - město	0,60	2,41	1,60	8,05	7,89	8,59	10,04	10,87	10,82	9,80	9,21
Brno - venkov	0,69	4,92	1,88	7,19	6,67	7,23	8,72	8,64	7,93	7,20	6,73
Břeclav	1,38	7,38	4,69	10,66	10,08	10,42	11,82	11,65	12,14	11,26	11,06
Hodonín	0,41	5,42	3,73	13,55	14,13	13,81	15,42	15,80	15,73	14,74	15,16
Vyškov	1,20	7,03	3,79	10,80	9,43	8,94	9,64	10,47	10,81	10,36	8,76
Znojmo	1,02	7,65	5,74	13,88	12,99	13,53	15,52	13,70	15,25	14,57	14,14

¹⁾ podle staré metodiky²⁾ podle nové metodiky

Od roku 1997 se situace na trhu práce zhoršila a s růstem míry registrované nezaměstnanosti v kraji nepříznivě rostlo její srovnání s republikovým průměrem. V roce 2005 tak byla míra nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji o 1,33 procentního bodu vyšší než v celé České republice (8,88 %).

V mezikrajském porovnání byl Jihomoravský kraj výši míry nezaměstnanosti v roce 2005 až na 10. místě před kraji Karlovarským, Olomouckým, Moravskoslezským a Ústeckým. V okresech Jihomoravského kraje se pohybovala míra nezaměstnanosti od 6,73 % v okrese Brno-venkov do 15,16 % v okrese Hodonín. Okresy Hodonín a Znojmo se řadí mezi deset okresů v České republice s nejvyšší mírou nezaměstnanosti.

Tab. 7 Porovnání měr nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji

	Míra nezaměstnanosti v %											
	1993	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005			
									1. čtvrtletí	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí
Míra registrované nezaměstnanosti dle evidence ÚP k 31. 12.	5,3	2,9	9,9	9,4	9,7	11,2	11,5	10,7 ⁷⁾	10,6	9,7	9,9	10,2
Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) dle výsledků VŠPS	4,2	3,3	8,0	8,3	8,5	7,6	8,0	8,3	8,4	7,8	8,0	8,1

⁷⁾ podle nové metodiky

Údaje o tzv. obecné míře nezaměstnanosti se zjišťují na bázi jednotné metodiky ILO (Mezinárodní organizace práce) prostřednictvím tzv. výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Rozdílnost mezi zjištěnými údaji v rámci VŠPS a údaji z úřadů práce při výpočtu míry nezaměstnanosti je daná zejména metodickou rozdílností (jiné pojetí „nezaměstnané“ osoby v čitateli a jiné pojetí „pracovní síly“ ve jmenovateli). Od roku 1996 je registrovaná míra nezaměstnanosti dle úřadů práce v Jihomoravském kraji vždy vyšší než obecná míra nezaměstnanosti, a to v rozmezí od 0,2 procentního bodu v roce 1996 do 3,6 bodu v roce 2002. Rozdílný způsob výpočtu míry nezaměstnanosti tedy omezuje vzájemné srovnání těchto údajů, dokonce signalizuje i odlišné tendence ve vývoji, například v roce 2002 vzrostla míra registrované nezaměstnanosti o 1,5 procentního bodu, kdežto obecná míra nezaměstnanosti naopak poklesla v kraji o 0,9 procentního bodu.

Situace na trhu práce v Jihomoravském kraji je dlouhodobě nepříznivá. V roce 2005 došlo k poklesu počtu nezaměstnaných mezi ženami a absolventy škol. Růst počtu volných pracovních míst se příznivě projevil v klesajícím počtu uchazečů připadajících na 1 volné pracovní místo. Nepříznivý je stabilní růst počtu uchazečů se změněnou pracovní schopností. V roce 2005 bylo v evidenci nejvíce osob, které hledaly zaměstnání déle než 12 měsíců.